

ІСТОРІЯ ВИНИКНЕННЯ ТА СУЧАСНИЙ СТАН КРУЇЗНОГО ТУРИЗМУ В СВІТІ

Стаття присвячена аналізу розвитку привабливості круїзного туризму у світі як перспективного виду відпочинку та пріоритетного напрямку розвитку на міжнародному ринку. Акцентується увага на тому, що сьогодні мотивом водних подорожей є бажання відпочити на воді у комфортній обстановці, побачити нові міста, відвідати музеї, монастирі, церкви та інші пам'ятки, що стало поштовхом для стрімкого розвитку круїзного туризму в світі.

Ключові слова: морські подорожі, круїзні подорожі, круїзінг, круїзний ринок, круїзний туризм, водні маршрути.

За останні роки морські та океанські круїзи міцно зайняли своє місце серед найбільш перспективних галузей світового туристичного бізнесу. На думку експертів в галузі туризму ця галузь індустрії подорожей постійно розвивається, а попит на послуги операторів, що займаються організацією круїзів, зростає з року в рік. На основі зробленого аналізу історії розвитку та сучасного стану круїзного судноплавства визначено необхідність розвитку круїзного туризму, як перспективного виду відпочинку, а також доведено необхідність підвищувати ефективність використання наявних природних ресурсів для розвитку круїзного туризму та трансформувати це у перспективні напрямки туристської діяльності.

Вивченням сутності круїзного туризму та його місця в міжнародному туризмі, географію круїзних маршрутів займалися Олександрова А.Ю., Біржаков М.Б., Долматов Г.М., Надточій В.Г. Стан та перспективи розвитку круїзного туризму в світі та в Україні вивчали Данчик М.М., Кізілова Є.Ю., Тищенко Є.А. Інформація про розвиток круїзного туризму в світі представлена статтями, фотографіями та в Інтернет ресурсах, але є фрагментарною. Відтак, у даному дослідженні було виявлено тенденції та перспективи розвитку сучасного круїзного туризму на початку XXI ст.

Круїзний туризм відноситься до спеціальних видів туризму, оскільки це досить трудомісткий, капіталомісткий вид туризму, що поєднує в собі декілька видів туризму, – рекреаційний, спортивний, лікувально-оздоровчий, пізнавальний. Під круїзом слід розуміти подорож на водних видах транспорту, що включає берегові екскурсії, огляд пам'яток портових міст, а також різноманітні розваги на борту морських і річкових лайнерів. Рекреаційними ресурсами круїзного туризму є: моря, озера, річки, канали. Круїзінг – це міжнародний бізнес комплекс ринкових структур, що є, і що сполучає декілька певних міжнародних ринкових сегментів. До перевезень туристів водним транспортом відносять: морські перевезення і круїзи, річкові подорожі і круїзи, подорожі на поромках, катамаранах, яхтах, морські і річкові прогулянки (екскурсії) та інші види водних подорожей. Найбільш поширений вид водних подорожей – круїзи. Круїзний туризм поділяється на:

- морський круїз – подорож звичайна по замкнутому кругу з радіальними поїздками з портів у внутрішні райони країн;
- річковий круїз – подорож водним транспортом по внутрішніх водних артеріях (річкам, озерам, каналам) [1, с. 296].

Морські подорожі мали епохальне значення для людства – ознаменували нову еру в географічному дослідженні Землі, дали поштовх для епохи Великих географічних відкриттів, для розвитку багатьох областей природознавства, сприяли інтенсифікації світової торгівлі. Початок морського туризму відноситься до середини XIX століття, коли лінійні пасажирські компанії почали шукати шляхи використання пасажирських суден у період міжсезоння в лінійних перевезеннях. «Джерелом» пасажирів для трансатлантичних ліній була європейська еміграція: за період з 1846 по 1940 рр. на американський континент із Європи емігрували близько 60 млн. осіб, з яких близько 36 млн. виїхали в США [2, с. 153].

Загострена конкуренція змушувала судновласників постійно поліпшувати умови проживання на судні, обробку кают і всю систему обслуговування пасажирів у рейсі, що швидко перетворило судна в висококомфортабельні плавучі готелі [1, с. 167].

Перші повідомлення про спеціально організовані рейси морських пасажирських суден з метою відпочинку відносяться до 1835 р., коли в Англії були оголошені регулярні прогулянкові рейси між Оркні, Шотландськими островами та Ісландією. Через два роки автори цієї ідеї заснували судновласницьку компанію «P&O».

У 1840 р. компанія починає групові туристичні поїздки по Середземному морю за допомогою агентства Томаса Кука, які відразу ж отримали велику популярність. Через кілька років для цих цілей починають фрахтувати вже цілі судна. Одне з відомих – рейс пасажирського судна «Тагус» («P&O») в 1843 році з Лондона в Чорне море [2, с. 171].

Новий напрямок на ринку організації відпочинку надав сильний імпульс круїзному суднобудуванню, в результаті чого в 1900 р. «Narag-Lloyd Cruises» побудував судно тільки для круїзів, яке здійснювало круїзи цілий рік, змінюючи лише регіони. Одночасно із замовленням нових, переобладнувалися під круїзи і знаходилися в експлуатації, вантажопасажирські судна.

Круїзні подорожі довго розглядалися лише як побічний бізнес, що дозволяв судновласникам зайняти судна в несезонний період. Основними ж були лінійні перевезення пасажирів і пошти. Ситуація почала

змінюватися напередодні Першої світової війни. У 1911 р. «Cunard» побудував свій лайнер «Франконія», який став прототипом пасажирських суден подвійного призначення – лінійно-круїзних.

Період між Першою і Другою світовими війнами характеризується широким поширенням круїзних подорожей, хоча в основному в несезонний період. Провідними країнами в цьому секторі індустрії відпочинку стали Великобританія, як найбільша судноплавна держава, а також США і Німеччина, де приділяється розвитку морського туризму велике значення. Щоб компенсувати зимовий спад у лінійному судноплаванні, англійські судноплавні компанії «Cunard» та «White Star» організували взимку 1922–1923 рр. круїзи (по три судна) з Нью-Йорка в Середземне море [2, с. 178].

У Німеччині в 1933 році провідними лінійними судноплавними компаніями «Гамбург Америка Лайн», «Норддойчер Ллойд» та «Гамбург Зюд» були організовані морські подорожі з метою відпочинку в Середземне й Північне моря, на острови Атлантичного океану, в Західну Індію та Америку – в цілому на 12 суднах. В цей же час активізує на круїзному ринку свою діяльність і німецька компанія «Narag-Lloyd Cruises», судна якої почали перші круїзні рейси через Атлантику.

У 1934 р. Німецький робітничий фронт нацистського режиму розпочав організацію круїзів під гаслом «Сила через радість», проводячи в життя ідею масового морського туризму. Раніше для цих цілей фрахтували великі навіть за сьгоднішніми критеріями судна, що перевозили по 2 тис. пасажирів, але в 1938 – 1939 рр. були побудовані спеціальні круїзні судна «Вільгельм Густлоф» і «Роберт Лей».

У 1935 р. на круїзний ринок вийшли греки. Заснована незадовго до цього компанія «Hellenic Mediterranean Lines» придбала яхту і почала використовувати її для круїзів.

Друга світова війна зупинила розвиток круїзів майже на 10 років. Під час війни багато пасажирських, в тому числі і круїзних суден загинуло, і тому круїзний ринок наприкінці 40-х років ХХ ст. був досить слабким. Проте вже на початку 50-х років ХХ ст. було закладено велику кількість суден подвійного призначення (вантажопасажирських) англійськими, італійськими, голландськими та скандинавськими компаніями. Першими круїзними суднами, побудованими після війни, були «Океаніка» компанії «Home Lines» та італійське «Італія», які здійснювали рейси зі східних та західних портів США в район Карибського басейну.

Цивілізований ринок морських круїзів виник після 1960 р., коли бурхливий розвиток авіаційних трансконтинентальних рейсів почав тіснити традиційні морські подорожі і було необхідно шукати нові форми даних перевезень. До 1980 р. круїзний бізнес здійснювали вже 15 великих світових компаній. До таких компаній належать: «Carnival Group» (22 судна), «Royal Caribbean International» (12 суден), а також «Princess Cruises», «Holland America Line». До 1995 р. індустрія «плавучих готелів» налічувала вже 220 великих пасажирських лайнерів загальною місткістю 150 – 572 місця. До 1999 р. круїзи виконали перевезення понад 8 млн. осіб, а в 2009 р. – 14 млн. Тільки протягом найближчих 4 років планується будівництво 50 нових круїзних лайнерів [3, с. 52]. Передбачається будівництво прозорих підводних човнів, що надають широкий огляд підводного світу. Щорічно обсяги продажів круїзних компаній світу збільшуються до 100%, а щорічні обороти досягають 9 млрд. доларів. Основними регіонами круїзного бізнесу є Карибський (75% обсягу) і Середземноморський басейни (20% обсягу). Для круїзних подорожей освоюються акваторії Північного полюса і Антарктиди. Для туристів тут відкрили свої льодові бази Великобританія, Нова Зеландія та Росія [4, с. 57].

Аналіз світового ринку морського туризму показує, що існує тенденція щорічного збільшення туристів, охочих зробити морські подорожі на 10 %. Щороку круїзи здійснюють більше 15 млн. чоловік; 60% з яких доводяться на Північну Америку (США); 20% – на Європу. Сьогодні круїзи використовуються для спеціалізованих бізнес-шкіл, семінарів, конференцій, шоу-програм. Серед ділових людей користуються попитом круїзні конгрес-тури, навчальні тури, інсентів-тури, програмні мовні тури. Для їх організації на теплоходах обладнуються конференц-зали з повним набором технічних засобів та оргтехніки.

Найбільшими круїзними портами світу являються: Майамі (США); Акапулько (Мексика); Генуя (Італія); Сінгапур; Марсель (Франція); Дубай (ОАЕ); Ванкувер (Канада); Гонолулу (Гаваї). Головним центром морського круїзного туризму в Україні є Одеса. Сьогодні для українських морських портів актуальним стає пошук нових видів діяльності, одним з яких, поза сумнівом, повинен стати морський, перш за все в'їзний туризм.

Можна виділити наступні регіони морського круїзного туризму (див табл. 1)

Таблиця 1

Основні регіони круїзного туризму в світі на початку ХХІ ст.

Регіон	Країни
Басейн Середземного моря	Франція, Італія, Кіпр, Мальта, Греція, Єгипет
Басейн Карибського моря	Барбадос, Гаїті, Ямайка, Мексика, США
Балтійський басейн	Росія, Фінляндія, Латвія
Чорноморський басейн	Туреччина, Україна, Болгарія, Росія
Прибережні води Гавайських островів, Суецький канал, Панамський канал	

Основні райони морських круїзів – Карибський басейн і Середземне море. Головною перевагою Карибського басейну є те, що круїзи можна проводити круглий рік. Тривалість круїзних маршрутів коливається від 3 днів до 2 тижнів. Класичні морські круїзи – це Середземне море. Круїзні маршрути охоплюють відразу декілька європейських країн – Іспанія, Франція, Італія, Греція – і країн Північної Африки – Марокко, Туніс, Єгипет. Великою популярністю користуються круїзи уздовж берегів Британії, Скандинавії та

Росії. В останні декілька років стали популярні круїзні маршрути до берегів Антарктиди і до Північного полюса. «Льодові» круїзи здійснюються круглий рік: влітку маршрути пролягають в Арктику, взимку основний напрям – Антарктида. Деякі круїзні компанії організують кругосвітні подорожі тривалістю більше 120–140 днів. Останнім часом велику популярність отримали круїзи на поромах як різновид морських круїзів. В основному із за їх короткостроковості і економічності [5, с. 17].

Річковий круїзний туризм найбільшою мірою розвинений в європейських країнах (Франція, Німеччина, Румунія, Угорщина, Італія). Провідні круїзні річки світу: Сена; Луара, Ельба, Рейн, Дунай, Янцзи, Волга, Єнісей, Амазонка; Нил; Міссісіпі; Міссурі. Найбільш популярні круїзні маршрути по Луарі, Рейну, Роне, Сене, Ельбі. Судна, вживані на річкових маршрутах в Європі, відносяться до преміум класу. Голландська круїзна компанія Sea Cloud експлуатує два річкові круїзні судна класу «люкс».

Водні туристські подорожі мають цілий ряд переваг по відношенню до наземних: найбільш високий рівень комфорту, значний обсяг одноразової завантаження (1000 осіб і більше), можливість реалізації різних видів і цілей туризму (пізнавальний, бізнес-туризм, навчальний туризм, шоп-туризм, паломницький тощо), можливість повноцінного відпочинку, повний комплекс життєзабезпечення. Але ж є і недоліки: невисока швидкість руху транспортних засобів, обмежена мобільність, синдром «замкненого простору», схильність до частини людей «морської хвороби», у ряді випадків високі тарифи та ін.

Основними мотивами вибору водних подорожей туристами є бажання відпочити на воді, побачити нові міста, відвідати музеї, монастирі, церкви та інші пам'ятки. Слід також зазначити, що відпочинок на воді, на думку фахівців, найбільш корисний для здоров'я (повільне переміщення по водних просторах знімає стрес, а свіже повітря сприяє оздоровленню організму).

Таким чином, потрібно зазначити, що переваги морської подорожі перед наземною очевидні. Тому світовий круїзний ринок на початку XXI ст. зазнає значних змін. У 2009 р. обсяг круїзних туристів у світі подолав позначку в 14 млн. осіб. Згідно з прогнозами експертів, в 2012 р. кількість круїзних пасажирів повинна збільшитися до 18 млн., а ще через 2 роки – до 20 млн.

Джерела та література

1. Александрова А.Ю. Международный туризм. – М.: Аспект Пресс, 2001. – 461 с.
2. Надточий Г.Д. География морского судоходства. – М.: Транспорт, 2006. – 295 с.
3. Барановский А. За круизами будущее // Туризм. – 2008. – № 2. – С. 52–54.
4. Паладич Л.И. Морские круизы (Морской туризм). – М.: Знание, 2006. – 64 с.
5. Осташ В.М. Популярные регионы круизного туризма // Вокруг света. – 2009. – № 19. – С. 15–19.
6. Щербина Т.В. Бегство с суши // Вояж и отдых. – 2009. – № 6. – С. 56–59.
7. Хвилер Я. Круизы всегда в моде // Турбизнес. – 2009. – №13. – С. 24–26.

Zatsepina N. A. История возникновения и современное состояние круизного туризма в мире

Статья посвящена анализу развития привлекательности круизного туризма в мире как перспективного вида отдыха и приоритетного направления развития на международном рынке. Акцентируется внимание на том, что сегодня мотивом водных путешествий есть желание отдохнуть на воде в комфортной обстановке, увидеть новые города, посетить музеи, монастыри, церкви и другие памятники, что послужило толчком для стремительного развития круизного туризма в мире.

Ключевые слова: морские путешествия, круизные путешествия, круизинг, круизный рынок, круизный туризм, водные маршруты.

Zatsepina N. A. The history and current status of cruise tourism in the world

The article analyzes the development of cruise tourism attraction in the world as a promising type of recreation and development priorities in the international market. The attention to the fact that today the motive water travel is the desire to relax on the water in a comfortable setting, see new cities, museums, monasteries, churches and other monuments that was the impetus for the rapid development of cruise tourism in the world.

Keywords: sea travel, cruise travel, cruising, cruise market, cruise tourism, water routes.

УДК 341.63(497.15)

В. В. Забара

МІЖНАРОДНИЙ АРБІТРАЖ В РАЙОНІ БРЧКО ЯК ФАКТОР ЗМІНИ ДЕЙТОНСЬКИХ МИРНИХ УГОД ПО БОСНІ І ГЕРЦЕГОВИНІ

Стаття присвячена виявленню наслідків Міжнародного арбітражу по місту Брчко та створення на території Боснії і Герцеговині, після завершення війни, третьої адміністративної одиниці - «округу Брчко». В статті розглянуто зміни в політичній структурі Боснії і Герцеговині, не передбачені Дейтонськими мирними угодами».

Ключові слова: Дейтонська мирна угода, Округ Брчко, Республіка Сербська, Федерація Боснії і Герцеговини, «етентет», «лінія розмежування».

У цьому році виповнюється 20 років з початку громадянської війни на території Боснії і Герцеговини (далі – БіГ) і 17 років підписання Дейтонських мирних угод, що припинили цю війну. Проте не дивлячись на те, що минуло вже достатньо часу з моменту цих важливих подій, Боснія так і не стала повноцінною